

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Правни основ

Правни основ за доношење ове стратегије садржан је у члану 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС и 44/14), којим је прописано да стратегијом развоја Влада утврђује стање у области из надлежности Републике Србије и мере које треба предузети за њен развој.

II. Разлози за доношење

Претходна Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, донета почетком 2007. године, установљавала је циљеве у области забране дискриминације и утицања на побољшање положаја особа са инвалидитетом за период од 2007-2015. године. Анализу постигнутих резултата, односно, сагледавање садашњег стања у погледу унапређења положаја особа са инвалидитетом пружа Информација о спровођењу Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији (налази се на интернет презентацији Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања) кроз коју је остварен не само увид у степен остварености циљева и преглед ефикасности предложених мера, него је извршено и сагледавање могућих области за унапређење положаја особа са инвалидитетом у наредном периоду, уз напомену да је већина утврђених активности превазилазила временски оквир за који су планиране те по својој суштини представљају дугорочне или континуиране активности, док је велики број представљао само почетне активности које би требало да постану део система и континуираног процеса.

Имајући у виду перманентну потребу за унапређењем положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, као и чињеницу истека важења претходне Стратегије на основу које су сагледани основни постигнути резултати, а због важности и разнородности области, у сарадњи са удружењима и организацијама особа са инвалидитетом, на Савету за особе са инвалидитетом одлучено је да се приступи изради новог стратешког, свеобухватног документа за наредни временски период.

III. Објашњење основних правних института и појединачних решења

Ова стратегија садржи делове:

1. Увод, у коме су појашњени Разлози доношења, Опис стања, Правни оквир и Методологија израде Стратегије;

2. Општи циљ, принципи деловања и области стратегије, у коме су појашњени Општи циљ Стратегије, Принципи деловања, Области Стратегије - Приступачност, Партиципација, Једнакост, Запошљавање, Образовање и обуке, Социјална заштита, Здравство и Друге активности које доприносе изједначавању могућности особа са инвалидитетом;

3. Имплементација стратегије, у коме су обрађени Акциони план за спровођење Стратегије, Извештавање о примени Стратегије и Акционог плана и Завршна одредба.

Стратешки правци унапређивања положаја особа са инвалидитетом дати су, дакле, кроз осам кључних области (приступачности, партиципације, једнакости, запошљавања, образовања и обуке, социјалне заштите, здравства и других активности које доприносе изједначавању могућности особа са инвалидитетом) у оквиру којих је, у најкраћем, дат преглед тренутног стања у тој области имајући у виду да се детаљне информације могу сагледати у већ поменутој Информацији о спровођењу Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, утврђени су посебни и оперативни циљеви у областима и дати очекивани исходи.

Ради лакше прегледности и праћења саме Стратегије, као и сагледавања посебних и оперативних циљева, а посебно мера, активности, очекиваних излазних резултата, носиоца активности и сл. у прилогу, као саставни делови Стратегије дата су два анекса – Анекс 1. којим је уређена листа скраћеница која се употребљавају у тексту Стратегије и Акционог плана као и Анекс 2. којим су, због бројности, наведени поједини прописи од утицаја на положај особа са инвалидитетом.

Општи циљ Стратегије и области деловања ове стратегије усаглашени су са Европском стратегијом за особе са инвалидитетом 2010-2020 – Европа без баријера, имајући у виду процес хармонизације целокупног правног поретка и праксе у свим областима живота у РС са прописима и праксом у земљама ЕУ. Стратешка политика ЕУ везана за особе са инвалидитетом има за циљ обједињавање потенцијала Повеље о основним правима Европске уније, Уговора о функционисању Европске уније и Конвенције о правима особа са инвалидитетом УН, коју је наша земља међу првима ратификовала.

Приликом утврђивања циљева и креирања мера и активности у овој Стратегији, у пуној мери су прихваћене препоруке и закључци дати од стране Комитета за права особа са инвалидитетом Уједињених нација на Иницијални извештај о примени Конвенције о правима особа са инвалидитетом у Републици Србији.

Коначно, анализа постигнутих резултата у спровођењу претходне стратегије у претходних девет година у смислу положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији, довела је до неких основних закључака који су представљали специфичну полазну основу за израду саме Стратегије, у смислу до сада остварених резултата и потребе даљег рада у појединим областима.

Општи циљ Стратегије јесте континуирано деловање свих актера на побољшању свеукупног социјалног и економског положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији спровођењем мера и активности усмерених ка уклањању препрека и унапређењу положаја особа са инвалидитетом до њиховог пуног и равноправног учешћа у друштву.

Конкретне мере и активности за реализацију општег циља, посебних и оперативних циљева деловања у оквиру појединих области предвиђени су кроз акциони план који прати Стратегију – Акциони план за имплементацију Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период до 2024. године, и установљава се за први четворогодишњи период њеног важења, како би се истовремено постављени правци деловања конкретизовали појединачним мерама и активностима утврђујући носиоце и учеснике, резултате који се желе постићи, финансијски оквир и рокове за њихово спровођење.

IV. Процена финансијских средстава

Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период до 2024. године јесте стратешки документ који обухвата више буџетских

година, а финансијска средства се опредељују за сваку годину посебно, у складу са годишњим Законом о буџету. Ова стратегија такође обухвата све области друштвеног живота, те готово да не постоји пропис или мера који на неки начин не обухватају положај најугроженијих друштвених група, па тако и особе са инвалидитетом. У том смислу ће и поједини органи, сваки у оквиру своје надлежности, у складу и у односу на предвиђене мере и активности, планирати средства на својим апропријацијама, у складу са могућностима самог буџета. На исти начин се очекује и да се у оквиру буџета територијалне аутономије и буџета јединица локалних самоуправа алоцирају одређена средства за предвиђене намене.

Са друге стране, за реализацију појединих предвиђених мера и активности готово је немогуће одредити тачан износ средстава по појединим наменама из више разлога, и то:

- не постоји тачна евиденција броја и структуре особа са инвалидитетом, па тако није могуће сагледати ни њихове потребе, а самим тим ни потребна средства (статистичко праћење и анализа су предвиђене у самом акционом плану у готово свим областима, те ће у будућности, уколико се ове мере остваре, бити могуће са извесношћу предвиђати потребе),

- особе са инвалидитетом једна су од друштвених група која спада у изузетно рањиве, поред других друштвених група као што су стари, деца, социјално угрожени грађани, Роми и сл. Права која произилазе из појединих прописа, као и посебне мере, у највећем броју случајева предвиђају се за овакве групе у целини и тешко је одредити колики део средстава је намењен за тачно одређену друштвену групу. Такође, врло често се дешава да једно лице истовремено припада у више угрожених категорија. Тако је често случај да је лице истовремено особа са инвалидитетом и старији или социјално угрожен грађанин. И у овом смислу је готово немогуће тачно одредити износ средстава по појединим наменама за реализацију конкретних мера,

- и коначно, у складу са јасним опредељењем наше земље за стицањем пуноправног чланства у ЕУ у периоду обухваћеном овом стратегијом, финансијска средства, поред средстава буџета Републике Србије, буџета територијалне аутономије и јединица локалних самоуправа, обухватају и очекивана средства кроз различите програме и пројекте у свим областима – ИПА, ТАИЕКС, ЕАСИ и сл. Као посебна област у Акционом плану је чак и предвиђено - АФИРМАТИВНЕ МЕРЕ И СПРОВОЂЕЊЕ ПРОЈЕКТА у оквиру чега је издвојен оперативни циљ 2. Осигурање коришћења одговарајућих средстава на свим нивоима, као и средстава претприступних фондова за побољшање положаја особа са инвалидитетом, у оквиру кога су наведена средства за која се у овом тренутку поуздано зна намена, док је, у периоду важења ове стратегије, потребно да сви органи и организације даље раде на обезбеђивању иностране и донаторске помоћи.

Финансирање мера и активности планираних Акционим планом вршиће се из средстава буџета Републике Србије, буџета територијалне аутономије и буџета јединица локалних самоуправа, као и из средстава поклона, донација, легата, кредита и из других извора, у складу са могућностима буџета и обезбеђеним средствима из других извора.

V. Изјава о предвиђености стратегије Планом рада Владе

Планом рада Владе за 2016. годину, предвиђено је доношење Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији.

ИЗВЕШТАЈ
о спроведеној јавној расправи о
Предлогу стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици
Србији до 2020. године

У поступку припреме Предлога стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији до 2020. године Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања спровело је јавну расправу по Програму јавне расправе о Предлогу стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији до 2020. године који је одредила Влада, односно Одбор за јавне службе, својим актом 05 Број: 580-8119/2016-1 од 4. октобра 2016. године.

Предлог стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији до 2020. године (у даљем тексту: Предлог стратегије) сачињен је уз подршку Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва, у оквиру посебне радне групе Савета за особе са инвалидитетом и уз учешће свих чланова Савета за особе са инвалидитетом, и то: Владимир Пешић помоћник министра, Татјана Пријић и Јелена Котевић – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Милан Стошић, председник Националне организације особа са инвалидитетом Србије, Светлана Влаховић, представник категорије особа са проблемима у менталном развоју, Радоје Кујовић, представник категорије особа са сензорним инвалидитетом, Иванка Јовановић, представник категорије особа са телесним инвалидитетом, Божидар Цекић, представник категорије инвалиди рада; др Владимир Чакаревић, Министарство здравља, Гордана Цветковић, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Оливера Јовичић Мићуновић, Министарство финансија, Ивана Јаначковић, Министарство привреде, Звездана Савић, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Владимир Давидовић, Министарство правде, Светлана Чедић, Министарство трговине, туризма и телекомуникација, Гордана Пођанин, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Борка Рајшић, Министарство културе и информисања, Урош Зековић, Министарство омладине и спорта; Светлана Ђорђевић, Канцеларија за људска и мањинска права, Иван Секуловић, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, доц. др Драгана Станимировић, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Јавна расправа спроведена је у периоду од 10. до 31. октобра 2016. године за представнике органа државне управе и јединица локалне самоуправе, независних тела, организација цивилног друштва, стручне јавности и других заинтересованих учесника, а текст Предлога стратегије постављен је на сајт Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и на порталу е-управе тако да су сви заинтересовани били у прилици да доставе мишљење, примедбе и сугестије електронским или писаним путем.

Презентације и расправе о Предлогу стратегије организоване су, у складу са утврђеним Програмом јавне расправе, у Београду дана 10. 20. и 31. октобра, Новом Саду 13. октобра, Крагујевцу 25. октобра и Нишу 26. октобра 2016. године, док су, због изузетног интересовања, организоване још две презентације, и то у Панчеву 19. октобра за представнике удружења особа са инвалидитетом и у Београду 28. октобра 2016. године за представнике синдикалних организација и удружења послодаваца. На презентацијама и расправама о Предлогу стратегије учествовали су бројни представници савеза и удружења особа са инвалидитетом, државних и органа јавне власти - здравствених, образовних, социјалних и других, независних тела – Заштитника

грађана и Повереника за заштиту равноправности, социјалних партнера – синдикалних организација и послодаваца, представници јединица локалне самоуправе, стручне јавности, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, други заинтересовани учесници и медији.

Након завршетка јавне расправе, извршена је анализа свих сугестија и предлога учесника у јавној расправи, као и сугестија пристиглих електронском поштом, и сачињен коначан текст Предлога стратегије и Извештај о спроведеној јавној расправи, с тим што је констатовано да је на свим расправама у најширем смислу похваљен став о потреби константног деловања свих актера на унапређењу положаја особа са инвалидитетом што је нарочито истакнуто и самим текстом Стратегије, са нагласком на неопходности даљег рада и након усвајања овог документа на информисању и едукацији целокупне јавности на територији читаве Републике Србије, како о самој Стратегији, тако и о конкретним активностима које се имају спроводити на реализацији основног циља, односно побољшању свеукупног социјалног и економског положаја особа са инвалидитетом до њиховог пуног и равноправног учешћа у друштву. Такође, преовлађујући је став о чињеници да је Предлог стратегије веома обухватан документ, којим је на најопштији начин уграђен низ области деловања од највећег утицаја на положај особа са инвалидитетом са циљевима који су трајног карактера и немогуће их је, у већој мери достићи у периоду до 2020. године. У том смислу, наглашено је да би било најцелисходније продужити рок важења самог текста стратегије и усагласити га са другим документима који се односе на унапређење положаја особа са инвалидитетом као што је Савет Европе, док би Акциони план који прати ову стратегију могао да важи 4 године, те да се након тог рока и сагледавања постигнутих резултата, донесе други други акциони план такође са четворогодишњим важењем. У смислу наведеног, сама стратегија би важила 8 година, у ком периоду би могли да се изврше и сагледају постигнути помаци у појединим областима друштвеног живота.

На првој презентацији и расправи о Предлогу стратегије, одржаној у Београду, дана 10. октобра 2016. године, у просторијама Националне организације особа са инвалидитетом Србије, позвани су и били присутни чланови УО Националне организације особа са инвалидитетом Србије, кровне организације уједињеног инвалидског покрета Србије, која окупља највећи број удружења особа са инвалидитетом у Републици Србији.

На другој презентацији и расправи, одржаној у Новом Саду, дана 13. октобра 2016. године, у просторијама сале Рибарац на Рибарском острву, позвани су и били присутни представници: удружења особа са инвалидитетом са подручја АП Војводине, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом из Новог Сада, Градске управе за социјалну заштиту, ШОСО „Милан Петровић“, Покрајинске владе АП, Националне службе за запошљавање, Кластера социјалног предузетништва, Дома здравља Нови Сад, градске управе Нопвог Сада и др.

На трећој презентацији и расправи, одржаној у Београду, дана 20. октобра 2016. године, у просторијама Палате Србија, Београд, позвани су и били присутни представници: Републичког удружења студената са хендикепом, Савеза за церебралну и дечију парализу Војводине „Сунцокрет“, Удружења Дома за одрасла инвалидна лица, Спортског савеза инвалида Војводине, Савеза инвалида рада Србије, Инвалидског стрелачког савеза Србије, Савеза за церебралну и дечију парализу Србије, Савеза друштава Србије за борбу против шећерне болести, Савеза организација ампутираца Србије, Савеза организација бубрежних инвалида Републике Србије, Савеза бубрежних инвалида Војводине, Савеза за помоћ МНРО у АП Војводини, Савеза дистрофичара Војводине, Савеза МНРО Србије, Савеза параплегичара и квадриплегичара Србије,

Савеза инвалида рада Војводине, „Мрежа...ИЗ КРУГА-Србија“ савез организација за заштиту права и подршку особа са инвалидитетом, Националне организације особа са инвалидитетом Србије, Савеза глувих и наглувих Србије, Савеза удружења Србије за помоћ особама са аутизмом, Савеза слепих Србије, Друштва мултипле склерозе Србије, Савеза дистрофичара Србије, Центра за самостални живот особа са инвалидитетом Србије, Савеза слепих Војводине, Друштва мултипле склерозе Војводине, Спортског савеза инвалида Србије, Савеза глувих и наглувих Војводине Аудиолошки центар, Савеза друштва Војводине за борбу против шећерне болести, Савеза кошаркаша у колицима Србије, Форума младих са инвалидитетом Србије, Савеза параплегичара и квадриплегичара Војводине, Савеза удружења за помоћ особама са Даун синдромом Србије и знаковни преводиоци.

На четвртој презентацији и расправи, одржаној у Крагујевцу дана 25. октобра 2016. године, у просторијама СЦ Искра, позвани су и били присутни представници: удружења особа са инвалидитетом са подручја Шумадијског округа, Националне службе за запошљавање, Дома здравља Крагујевац, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, Градске управе, Центра за развој услуга социјалне заштите, РФ ПИО, предшколских установа, ШОВО „Вукашин Марковић“, Школе са домом за ученике оштећеног слуха, Црвеног крста.

На петој презентацији и расправи, одржаној у Нишу, дана 26. октобра 2016. године, у холу Градске куће, позвани су и били присутни представници: удружења особа са инвалидитетом са подручја Нишког округа, градоначелник Ниша, Управе за планирање и изградњу Ниша, Одбора за људска права, Гимназије „9. мај“, предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, Центра за породични смештај, Полицијске управе, председник Савета за питања особа са инвалидитетом Града Ниша, члан Градског већа градске управе, Фондације „ПОНС“, ШОСО „14. октобар“, Националне службе за запошљавање, Геронтолошког центра Ниш и други.

На шестој презентацији и расправи, одржаној у Београду, дана 31. октобра 2016. године, у просторијама Палате Србија, Београд, позвани су и били присутни представници: Уједињених Нација, УНИЦЕФ-а, Сталне конференције градова и општина, Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом, Републичког завода за статистику, РФ ПИО, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Министарства културе и информисања, Републичког завода за социјалну заштиту, Градског центра за социјални рад, Заштитника грађана, Повереника за заштиту равноправности, УИПС-а, Канцеларије за људска и мањинска права, посланица Народне скупштине Србије, Министарства здравља, Секретаријата за социјалну заштиту, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, Министарства финансија, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Националне службе за запошљавање и Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Најзначајнија мишљења и сугестије које су дате у току трајања јавне расправе, са назнаком ко је предлог дао и напоменом на који начин су предлози уграђени у текст Нацрта закона, односила су се на следеће:

1) да се у оквиру Акционог плана предвиде и мере и активности које се односе на борачко-инвалидску заштиту, што је предложено од стране удружења ратних војних инвалида и цивилних инвалида рата и Сектора за борачко-инвалидску заштиту Министарства за рад, запошљавање, боралка и социјална питања. Предлози су се односили на: усвајање закона којим се регулише област права бораца, ратних војних инвалида и породица погинулих бораца, до 2020. године; обезбеђење средства за финансирање рада удружења ратних војних инвалида на републичком и локалном нивоу; обезбеђивање континуираног упућивања особа са инвалидитетом на бањско-

климатско лечење и опоравак. Ове сугестије су прихваћене и уграђене у текст Акционог плана у мере 2.1.6, 6.3.3 и 7.1.1;

2) Национална организација особа са инвалидитетом Србије је предложила да се период важења саме Стратегије продужи за још четири године, имајући у виду да су области деловања изузетно опште и примењиве у сваком периоду, да су општи и посебни циљеви дати свеобухватно, а да је реализација појединих мера и активности свакако континуиран процес као и да је постизање резултата могуће само у дужем временском периоду, што је био и предлог других учесника јавне расправе, те је у потпуности прихваћено. Такође, ова организација је предложила да се у свим колонама у Акционом плану које се односе на процену потребних средстава и извор финансирања, кад је то могуће и у што већој мери, одреди износ средстава буџета Републике Србије који се опредељује за поједине намене или да се, уколико из различитих разлога није могуће одредити средства, назначи да се средства обезбеђују из „Буџета РС, пројеката, донација и поклона“, што је прихваћено имајући у виду да ће приликом тражења мишљења од свих органа бити захтевано и попуњавање ових колона са исказивањем износа средстава за наредне 2 године и сачињавањем одговарајућих потребних образаца;

3) удружења особа са инвалидитетом из Ниша навела су потребу да се у оквиру Акционог плана предвиде и мере и активности које се односе на различите области и то, у области приступачности: подршку пројектима ОЦД који се односе на унапређење социјалне укључености особа са инвалидитетом применом ових технологија, што је већ уграђено у текст Акционог плана мером 1.1.8; доношење бољег правног оквира за мобилност особа са инвалидитетом, што није прихваћено јер није наведено о којем се пропису тачно ради, као и из разлога што непоштовање постојећег правног оквира и ако постоји није потребно исправљати мењањем закона него њиховом доследном применом; обавезно укључивање особа са инвалидитетом као предавача у процес спровођења обука за доносиоце одлука и извођаче радова у области приступачности физичког окружења, што није прихваћено из разлога што овакве обуке треба да држе високо стручни радници који добро познају материју без обзира да ли се ради о особама са инвалидитеом или не; назнаку о недовољном броју приступачних тоалета у јавним, здравственим и угоститељским објектима, што је већ обухваћено мером 1.2.1; поштравање рада инспекцијских органа и кажњавање у случају изградње неприступачних објеката, комуникација са ОЦД и хитна реакција инспекцијских органа, што је већ обухваћено мером 1.1.1 док је начин рада инспекцијских органа уређен посебним законом; потреба коришћења и приградског саобраћаја, што је обухваћено мером 1.2.6.

У области партиципације: ојачавање досадашњих савета за особе са инвалидитетом, повећање овлашћења тог тела и изричиту забрану локалној власти да одређује и поставља председника тог тела, што није прихваћено јер је облик, начин организовања и рад радних тела Владе и локалне самоуправе прописан одговарајућим актима што се односи на сва радна тела а не само на савете за особе са инвалидитетом; укључивање особа са инвалидитетом у политичке странке, што није прихваћено јер се ради о слободној вољи сваког појединца; стварање обавезујућег механизма о подршци ОЦД на локалном нивоу од стране локалне власти, што је већ уграђено мером 2.1.6 у складу са постојећим прописима. У области једнакости наглашена је потреба укључивања извршне власти у борбу против дискриминације, што је уграђено у меру 3.1.2 где су носиоци активности сви органи и организације. Даље, да је потребно сагледати пропусте и онемогућити злоупотребу инвалидности, што је већ обухваћено мером 6.3.3 кроз усаглашавање примене правног оквира процене, губитка радне способности и остваривања других права, те да је потребно обратити пажњу на особе

са инвалидитетом које живе испод нивоа достојанства и желе институционализацију, што је већ обухваћено мерама 6.3.1, 6.3.2 и мером 6.2.3 кроз побољшање услова смештаја у установама резиденцијалног типа. Омогућавање самосталног живота је обухваћено мерама 6.1.4, 6.2.1 и 6.2.2, док је омогућавање савремених медицинских и техничких помагала, што је већ обухваћено мером 7.2.2. Затим је наведена потреба формирања тела које би било задужено за контролу, надгледање и кажњавање судским путем за непоштовање саме стратегије и константни надзор и контрола над локалним самоуправама, што није прихваћено јер је стратегија документ који има развојни карактер и представља оквир за унапређење политика у одређеним областима, те не може имати казнене одредбе, а као међусекторско тело које прати њену примену предвиђен је Савет за особе са инвалидитетом Републике Србије;

4) увећање износа додатка за помоћ и негу и увећаног додатка за помоћ и негу другог лица до износа просечне зараде у Републици, што је предложено од стране Савеза параплегичара и квадриплегичара Србије, није прихваћено из разлога што је унапређење адекватности новчаних давања из система социјалне и дечије заштите предвиђено мером 6.3.2 док висина накнаде зависи од укупних финансијских могућности. Такође, сугестија која се односи на убрзање и скраћење процедуре код оснивања предузећа за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом није прихваћена из разлога што су рокови утврђени и регулисани су Законом о општем управном поступку са једне стране а и зависе и од динамике којом се комплетира документација којом се доказује испуњеност услова. Што се тиче израде интернет портала само за ова предузећа, на сајту Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања постоји лако доступан ажуран списак ових предузећа, као и Процедура за њихово оснивање и регистрацију;

5) Мрежа образовног развоја МОР – Ниш наводи потребу да се у оквиру Акционог плана у области образовања и обуке предвиди: подстицање, промоција и унапређивање мера за правовремено и пуно укључивање деце са инвалидитетом у вртиће и припремни предшколски програм, што је прихваћено и уграђено кроз меру 5.2.2; пружање подршке талентованој и надареној деци/ученицима и студентима са инвалидитетом кроз посебне мере подстицаја, што је већ обухваћено мерама 5.1.7 и 5.1.8; укључивање организација и самих особа са инвалидитетом које имају адекватно образовање, професионално и лично искуство у процес едукације наставника, стручних сарадника и других стручњака у образовању, што је већ обухваћено мером 5.2.3. Такође, предложене су поједине подстицајне мере за запошљавања појединих категорија особа са инвалидитетом, што је већ учињено постојањем пакета услуга у оквиру Националног акционог плана запошљавања, док висина накнада која примају лица укључена у поједине мере зависи од капацитета буџета за конкретну годину;

6) Савез организација за подршку особама са сметњама у развоју предлаже предвиђање могућности исплате накнаде за телесно оштећење за сва лица која оштећење имају, одвајање примања по основу социјалне и пензијске заштите, обезбеђивање континуитета постојећих новчаних давања и правовремено доношење подзаконских аката, што је предвиђено мерама 6.3.1, 6.3.2 и 6.3.3 кроз унапређење адекватности новчаних давања из система социјалне и дечије заштите, усаглашавање примене правног оквира и сагледавање положаја особа са инвалидитетом без примања. У вези сугестија које се односе на утврђивање статуса радних центара наводимо да је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања покренуло иницијативу за процену имплементације Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом што треба да укаже на конкретне препреке у имплементацији тог закона и послужи као смерница за унапређење процеса доношења јавних политика, повећање утицаја спроведених мера и закона, а сходно томе и

унапређење положаја особа са инвалидитетом на тржишту рада. Истовремено анализа треба да укаже на евентуалну потребу унапређења или подешавања неких од постојећих мера уведених тим законом како би оне дале свој пуни ефекат у даљој примени;

7) Савез удружења Србије за помоћ особама са аутизмом предлаже да се: у Принципе деловања у Предлогу стратегије уведе и укључивање родитеља (старатеља) заступника особа са аутизмом у процесу креирања и спровођења мера што није прихваћено јер се пропагира принцип „Ништа о нама без нас“ који подразумева све особе са инвалидитетом и њихове старатеље, те нема разлога за издвајање појединих категорија инвалидности; назначи потреба о доступности информација о расположивим сервисима и услугама у локалној заједници, што је прихваћено и уграђено у текст Предлога стратегије који се односи на информациону приступачност као и текст Акционог плана мера 1.1.7; да се групацији особа са поремећајем из аутистичног спектра омогући доступан већи степен учешћа у свим сферама живота-култура, уметност, спорт, политика..., додати обуку и учење за све особе са аутизмом без обзира на узраст или институцију у којој бораве, посебну сензибилизацију здравствених радника за рад са особама са аутизмом, да се назначи примена специфичне асистивне технологије код особа са аутизмом, приступачност информација о особама са аутизмом разним службама и други предлози који се односе искључиво на особе са аутизмом нису прихваћени јер се сви принципи деловања кроз текст како Стратегије тако и Акционог плана односе на све особе са инвалидитетом без обзира на категорију инвалидности, ниједна категорија није посебно назначена и нема оправдања да се посебно издваја иако поседује одговарајуће специфичности; доношење подзаконских аката из области социјалне заштите, што је већ уграђено у Акциони план кроз меру 6.1.1; омогућавање стварања регистра и прикупљања података о особама са инвалидитетом, што је обухваћено мером 2.2.1 кроз редовно прикупљање података о ОСИ и њиховим условима живота и, у свим областима деловања, кроз потребу сталне сарадње свих актера нарочито на локалном нивоу у правцу сагледавања потреба особа са инвалидитетом и њиховог задовољења;

8) примедбе и сугестије које су се односиле на исправку штампарских грешака, бољу формулацију текста или прецизирање појединих мера и активности од стране свих субјеката су прихваћене и уграђене у текст;

9) да се у тексту Предлога стратегије, део Разлози доношења, уврсте и област рехабилитације и област подршке породици, што је предложено од стране ФАСПЕР, међутим, како је на више места наглашено, процес придруживања Републике Србије и хармонизација целокупног правног поретка и праксе у свим областима живота са прописима и праксом у земљама ЕУ у највећој мери диктира оквир политика наше земље, а када је реч о стратешкој политици ЕУ у области унапређења положаја особа са инвалидитетом, основни документ јесте Европска стратегија за особе са инвалидитетом 2010-2020 – Европа без баријера, која препознаје осам кључних области које доприносе изједначавању могућности особа са инвалидитетом, и те су области препознате и у нашем стратешком документу. Међутим, због значаја области подршке породици, у оквиру Акционог плана, код мере 3.2.1 посебно је наглашена подршка породици код области Једнакост, поред већ побројаних мера у оквиру области Социјална заштита, док је рехабилитација већ обухваћена у оквиру области Здравство као медицинска рехабилитација, а у оквиру области Запошљавање обухваћена је професионална рехабилитација особа са инвалидитетом. Ипак, сугестија је прихваћена и креирана посебна мера 2.2.2 сагледавање потреба ОСИ, креирање специфичних мера подршке и хабилитацијских и рехабилитацијских услуга. Даље су изнете сугестије које се односе на дефиницију особе са инвалидитетом, међутим у Предлогу стратегије

наведена је опште прихваћена дефиниција из члана 1. код нас ратификоване Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом, како је то и назначено у самом тексту. Сугестије везане за резултате Пописа становништва, домаћинства и станова из 2011. године, иако је некомплетност ових података већ изнета у фусноти, наглашени су и у самом тексту, док је термин „просветни асистент“ замењен термином „педагошки асистент“. У вези изнете потребе да се у уводном делу дају и подаци о броју запослених особа са инвалидитетом, наводимо да су ови подаци дати у оквиру области Запошљавање те да нема разлога за понављањем истих података на више места. Сугестија везана за област Запошљавање, прихваћена је изменом дела текста који се односи на донете закључке. Изнета је и сугестија о потреби да се обрати већа пажња на приступачност информација особама са сензорним оштећењима у њима доступним форматима, што је већ учињено у оквиру Акционог плана кроз мере 1.1.6, 1.1.7, 1.1.9 и 3.1.5. У делу Образовање и обука, наводи се да је поново потребно нагласити ограниченост података добијених Пописом из 2011. године, што је већ учињено у уводном делу Предлога стратегије те се односи на цео текст и нема потребе за константним понављањем истих чињеница у свим деловима текста, а даје се и предлог да се код оперативних циљева у овој области наведе „стручна подршка“ и повећање броја запослених дефектолога у школама, што је свакако већ наведено коришћењем термина „адекватне персонализоване помоћи и подршке“, док на повећање броја запослених појединих струка у области образовања овај документ не би требало да утиче, него сагледавање потреба у складу са предвиђеним стандардима. Није прихваћена ни сугестија да се посебно помену вишеструко ометена деца јер, како је већ наглашено, није посебно поменута ниједна категорија особа са инвалидитетом него се Стратегија односи на све и на потребу индивидуалног приступа појединцу у складу са специфичним потребама;

10) Савез глувих и наглувих Србије, Градска организација глувих Београда и Асоцијација тумача српског знаковног језика, давали су сугестије које се искључиво односе на положај глувих особа у различитим областима и унапређење употребе знаковног језика у смислу титлованих натписа у здравственим установама и у путничком саобраћају, више часова титлованог програма, приступачне изборе, прикупљање података о животу и потребама глувих, едукације, СОС телефоне, хитне интервенције, образовање у школама за глуве, увођење нових занимања за глуве, ангажовање тумача као асистента глумом или наглувом ђаку, ревизију правилника за телесно оштећење као и правилника за помагала, новчана давања за глуве, посебна пажња да се посвети глумим трудницама, мајкама и глумој деци, лиценцирање судских тумача, да се у свим мерама и активностима посебна пажња посвети приступу информацијама путем знаковног језика и визуелним информацијама и др. што је већ уграђено у мерама и активностима које подразумевају приступачност у најширем смислу за све особе са инвалидитетом те и за особе са сензорним потешкоћама поштовањем принципа Универзалног дизајна и техничких стандарда приступачности који су утврђени посебним прописима. Како се Стратегија односи на све особе са инвалидитетом и ниједна категорија није посебно назначена ни у једној области, произилази да су дати предлози већ уграђени у готово све предвиђене мере с тим да је у оквиру појединих активности посебан акценат дат на визуелне информације и употребу знаковног језика, као и обезбеђивање адекватног броја тумача, док је сугестија везана за сагледавање положаја већ запослених особа са инвалидитетом и осигурање њихове безбедности и здравља на раду уграђена у текст Акционог плана као посебна мера;

11) Асоцијација тумача српског знаковног језика посебно је такође, на исти начин као и Савез глувих и наглувих Србије и Градска организација глувих Београда,

наводила потребу да се како у оквиру Предлога стратегије, тако и у Акционом плану приступ информацијама нагласи у сви области деловања, те да се у мерама и активностима посебна пажња посвети приступу информацијама путем знаковног језика и визуелним информацијама путем симбола и писаног српског језика, што је већ наглашено, приступачност стриктно подељена на физичку и информациону, а потребе глувих и наглувих посебно наведене у оквиру информационе приступачности, као пример специфичних начина за омогућавање комуникације и тиме омогућавање учешћа у друштвеном животу. У смислу наведеног, дате примедбе су у највећој мери већ наглашене у текстовима, употреба знаковног језика је посебно наглашена мером 1.1.9, док је, како је већ наведено у оквиру појединих активности посебан акценат дат на визуелне информације и употребу знаковног језика, као и обезбеђивање адекватног броја тумача знаковног језика. Примедбе о наплати услуге тумача, коришћењу знаковног језика у процесу образовања и сл. такође су већ уграђене или обухваћене одредбама Закона о употреби знаковног језика. Са друге стране, примедба која се односи на замену термина „особе оштећеног слуха“ терминима „глуве и наглуве особе“ је прихваћена и уграђена у текст, иако је образложење да први термин подразумева медицински присуп нејасно и непрецизно јер се степен оштећења слуха мери глувоћом;

12) Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом, наводи потребу назнаке некомплетности података добијених Пописом становништва из 2011. године, што је, како је већ наглашено и у ранијем тексту, иако је већ било назначено у фусноти, сада наведено и у самом тексту Предлога стратегије. Ова организације је дала предлог и да се, код инклузивног образовања и другим деловима текстова, бришу речи које се односе на процену потребе за додатном подршком ученицима или особама са инвалидитетом уопште у складу са њиховим способностима и могућностима, што није прихваћено јер је тако дефинисано и Законом о основама система образовања и васпитања, а процена потреба и иначе не може да се врши без процене индивидуалних способности и могућности. Такође, наведена је и потреба да се у свим деловима текста указује на питање лишавања пословне способности које би морало бити обухваћено сваком појединачном облашћу, али је то питање већ обухваћено посебном мером у области Једнакост – 3.2.4, која у најширем смислу подразумева антидискриминациону политику у свим областима како је и прокламовано законом. Дате су и назнаке да за поједине активности у Акционом плану није јасно ко ће и како да их спроведе иако су за све активности наведени носиоци, док је начин дат или кроз саме активности (нпр. анализа стања, измене закона, редовност истраживања...) или кроз очекиване резултате (одржане трибине, сачињени приручници, успостављена сарадња и сл.). Замена датог описа процеса образовања дефиницијом из Закона о основама система образовања и васпитања, што нема потребе јер већ постоји у систему тиме што је дата законом, а и у самом закону подразумева обухватање 16 наведених општих циљева. Такође, примедбе које се односе на унапређење положаја школа за образовање ученика са сметњама у развоју нису прихваћене имајући у виду да развој инклузивног образовања не значи истовремено и тренутно гашење ових школа, нити да деца која желе и похађају ове школе не треба да имају добре услове образовања. Сугестија која се односи на процену радне способности и уједначавање рада комисија прихваћена је на тај начин да је одговарајућа мера дефинисана на другачији начин, док примедбе које се односе на средства од пенала за непоштовање обавезе запошљавања особа са инвалидитетом из закона брисани још 2013. године. Назнака о немогућности вођења бриге као разлогу резиденцијалног смештаја у области социјалне заштите је уграђена у текст, поред неспремности, иако је то податак из Извештаја установа за смештај одраслих особа са инвалидитетом како је и наведено Предлогом стратегије;

13) Удружење за ревизију приступачности је дало техничку сугестију која се односи на део Предлога стратегије у вези Мапе приступачности, која је прихваћена и уграђена у текст, као и назнака да се у оквиру исте области у Акционом плану као излазни резултат назначи уграђивање елабората о приступачности у пројектним документацијама;

14) Републички завод за статистику је назначио да се истраживања о особама са инвалидитетом не могу спроводити у оквиру Анкете о радној снази, што је прихваћено и брисано из текста Акционог плана, као и назнака о носиоцу активности у области запошљавања;

15) Канцеларија Уједињених нација у Србији је нагласила значај Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом и навела да је у самом тексту Предлога стратегије потребно то више подвући, што је прихваћено кроз употпуњавање Разлога доношења саме стратегије, док употпуњавање Правног оквира са прописима које је потребно мењати у наредном периоду није прихваћено јер је обухваћено Акционим планом и нарушавало би методологију израде оба документа, као и наглашавање позиције жена и девојчица са инвалидитетом кроз Методологију израде, што је већ обухваћено истим делом кроз потребу посвећивања посебне пажње појединим групацијама особа са инвалидитетом попут жена, деце и особа са инвалидитетом којима је потребан висок степен подршке. Примедба да општи циљ стратегије треба да буде побољшање свеукупног друштвеног и економског положаја особа са инвалидитетом, а не социјалног и економског положаја није прихваћена јер се под социјалним положајем и не подразумева социјално збрињавање, како је наведено у примедбама, него управо целокупан социјални положај који треба да доведе до „пуног и равноправног учешћа у друштву“ што је и наведено у самим општим циљем. Јачање и заштита грађанских и политичких права особа са инвалидитетом, као и забрана и превенција тортуре и злостављања је већ наведено кроз посебне мере и активности у Акционом плану, а и кроз област Партиципације у тексту Предлога стратегије. Такође и реформа у правним решењима кроз измену постојећих прописа наглашена је већ кроз одговарајуће мере које ће довести до измене режима пословне способности лица, што ће аутоматски довести до измена праксе у појединим областима – здравство, образовање и сл. Примедба која се односи на област Запошљавање није прихваћена јер нису доследно наведена закључна запажања и препоруке Комитета за права особа са инвалидитетом имајући у виду да је РС у обавези да у наредном периоду усмери пажњу на спровођење самог закона и у оквиру њега спровођење поступка процене радне способности а никако измена постојећег правног оквира;

16) Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, наводи примедбе на методолошку обраду текста Акционог плана са потребом за наглашавањем конкретног временског оквира и индикатора за праћење реализације појединих активности, носилаца тих активности, као и почетних и циљних вредности и показатеља за сваку годину реализације, што је делом, у сарадњи и уз консултације са НООИС, прихваћено и Акциони план методолошки другачије обрађен у мери у којој је то било могуће. Термин НВО је у целом тексту замењен је термином ОЦД, а мера која се односи на редовно праћење усклађености сајтова јавне управе са Критеријумима за реализацију Смерница за израду веб сајтова унета је у Акциони план, мера 2.1.4 прецизирана, развој механизма препознавања и пружања подршке особама са инвалидитетом као угрожених потрошача унет у Акциони план кроз активност у мери 2.1.1 као и унапређење могућности праћења положаја ОСИ из административних извора што је унето у меру 2.2.1, док је предлог за промовисање креирања и коришћења докумената у верзији једноставној за читање (easy-to-read) унет у меру 1.1.6 имајући у виду да се ради о приступачности, национални СОС телефон за пружање подршке жртвама насиља унет као очекивани резултат у мери 3.2.5, оснаживање удружења ОСИ и

родитеља унето у меру 6.2.2, усаглашена мера 7.2.2, прихваћене сугестије у области Образовање и обуке. Примедбе дате на област Запошљавање у Акционом плану делом су прихваћене и уграђене у текст, док неки предлози, као нпр. да се мери утрошак буџетских средстава, односно трошкови који се издвајају за поједине мере запошљавања особа са инвалидитетом нису прихваћене јер је постојећи начин опредељивања средстава за мере активне политике запошљавања особа са инвалидитеом врло транспарентан имајући у виду постојање Буџетског фонда и методологију опредељивања и правдања утрошка наменских средстава, као и наглашавања ОЦД у активностима где је већ наведена целокупна јавност;

17) предлог UNICEF-а о усвајању националне методологије за мерење инвалидитета деце, базиране на моделу ICF-CY и ревидирани модул о инвалидитету деце укључен у следеће MICS истраживање на територији РС, уграђен је у меру 2.2.1;

18) Група за инклузивно образовање Министарства просвете, науке и технолошког развоја, назначила је терминолошка појашњења у тексту Предлога стратегије што је уграђено у текст, док примедба о нејасности појма дискриминације није прихваћена јер је преузета из Закона о забрани дискриминације. Примедба да дефиницију образовања треба преузети из Закона о основама система образовања и васпитања није прихваћена јер није наведено тачно шта се желело дефинисати, као и што је тим законом образовање дефинисано кроз 16 различитих, врло обимних и свеобухватних циљева, прилично обухватно и даље разрађено самим законом, те нема ни смисла ни потребе да се наводи у овој стратегији, а и назначено је и у даљем тексту навођењем да је оквир развоја система образовања дат стратешким и законским документима из ове области. Са друге стране, у тексту Предлога стратегије, у уводном делу области Образовање и обуке, пре упућивања на законска и стратешка документа из ове области, у првој реченици је коришћена најопштија формулација образовања ради нарочитог наглашавања различитости потреба појединаца и важности образовања за развој целог друштва. Није се дакле желело мењати утврђене дефиниције, нити је то могуће, него је управо и указано на одговарајућа законска документа. Са друге стране, након спроведене јавне расправе и доступности материјала на сајту министарства и Порталу е-управе, достављене су примедбе на верзију текстова која је још у мају месецу била достављена члановима Савета за особе са инвалидитетом, мада су текстови у међувремену увелико измењени, тако да у највећем броју случајева није било могуће сагледати на шта се сугестије односе;

19) примедбе и предлози Националне службе за запошљавање су прихваћене и уграђене у текст Акционог плана. Сугестија на Предлог стратегије која се односи на дефиницију особа са инвалидитетом није прихваћена из разлога јер у нашем правном систему постоје и друге дефиниције, док је Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом већ прихваћен социјални модел инвалидности пласиран и у Конвенцији УН о правима особа са инвалидитетом. Такође, предлог да се у оквиру описа стања наведу и подаци о регистрованој незапослености у део који се односи на податке из Пописа становништва није прихваћен из разлога што је већ обухваћен довољан број података о запошљавању особа са инвалидитетом у посебном пасусу истог дела Предлога стратегије, те би ремећење дате систематике могло да доведе до понављања, док су остале дате сугестије прихваћене и уграђене у текст.

Кратак преглед најзначајнијих делова текста Предлога стратегије и Акционог плана који су измењени обухвата првенствено продужење периода важења саме Стратегије, као и методолошку измену текста Акционог плана у коме су, уз тачно утврђене активности истим редоследом наведени очекивани излазни резултати и рокови за њихову реализацију, у случајевима када се очекује завршетак активности,

односно наглашавање о потреби континуираног рада и сагледавања резултата на годишњем нивоу, константно, имајући у виду да је ове активности практично немогуће у потпуности спровести, као и да такве активности редовно спроводе и најразвијеније земље света.

Општа оцена на свим одржаним расправама била је да се овај документ, односно како сама Стратегија, тако и Акциони план, подржавају у пуној мери, да је доста већ учињено, али и да треба још доста чинити у смислу остваривања равноправности особа са инвалидитетом у различитим аспектима живота, као и да ова стратегија има изузетан значај јер показује однос друштва према особама са инвалидитетом уопште али и према сваком појединцу, због обухвата области, а посебно у смислу указивања на потребе и изједначавање могућности особа са инвалидитетом и обавезу свих актера да такве потребе поштују и омогућавају њихово остваривање.